

„La vie est ailleurs” Note despre jurnalul contemporan

Dragoș VARGA

Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu, Departamentul de Studii Romane
„Lucian Blaga” University of Sibiu, Department of Romance Studies
Personal e-mail: dragos.varga@ulbsibiu.ro

„Life Is Elsewhere”. Notes On The Contemporary Diary”

The present article focuses on the particularities of the contemporary diary as a literary form, with a case study on Radu Vancu's recent book *The Sign of Cancer. Diary 2012-2015*, in which persists a certain impression of the desubstantialization of the real ego, somehow in contradiction with the stakes of an intimate diary, although the species as such is not longer exclusively assimilated to non-fiction, as demonstrated by the theoreticians of the genre. The author considers that, if poetry is a genre of the biography, the journal is a genre of the lyric - i.e. the intensification, in the etymological sense, of pulsations, emotions, feelings.

Keywords: Radu Vancu, contemporary diary, intimacy, non-fiction, autobiography.

Nu despre Milan Kundera este vorba în aceste pagini. Și, deși în punctul de plecare, titlul romanului kunderian părea perfect pliat pe intențiile unui studiu privind natura și funcțiile jurnalului contemporan și, de ce nu, ale diarismului în general, am sentimentul că este, de fapt, ceva mai mult decât o potrivire. Romanul, apărut în cehă în 1969, povestește viața lui Jaromil, care, inițiat în mișcarea suprarealistă de către pictorul devenit mentor, în absența tatălui, își dedică întreaga viață poeziei. „*La vie est ailleurs*, avaiet écrit les étudiants sur les murs de la Sorbonne”, este fraza ce inspiră o bună parte din digresiunile narative din roman, referitoare la Percy Bysshe Shelley, cel ce părăsește Londra pentru Irlanda revoltată, în căutarea vieții reale, sau la tânărul Rimbaud visând la baricadele Comunei din Paris. Realitatea aceasta (cea din Praga anul 1968), cu baricade, cu arbori culcați la pământ, cu steaguri roșii, conchide naratorul, este de fapt un vis. Dematerializarea, prin poezie, a unei lumi nu

foarte primitoare, ba chiar dimpotrivă.

În continuarea acestui scurt răsfaț livresc, adaug că sursa acestor reflecții o reprezintă recenta lectură a jurnalului lui Radu Vancu (*Zodia Cancerului. Jurnal 2012-2015*)¹, analogiile oprindu-se însă aici: vulnerabilitatea adolescenței, fascinația ideologiei marxiste, a realismului socialist etc. fac parte din alt film. Rămâne însă persistent un anumit sentiment al desubstanțializării eului real, oarecum în contradicție cu mizele unui jurnal intim, deși specia ca atare nu mai este demult una asimilabilă strict domeniului *non fiction*, cum de altfel, au demonstrat-o, cu asupra de măsură, teoreticienii genului. Nu pentru că jurnalul lui ar duce lipsă de biografeme, sau de detalii ale unei existențe sociale, casnice, conjugale, parentale, uneori extrem de intime. Acestea sunt prezente, la fel cum e respectată și curgerea lor cronologică, păstrând și o anumită spontaneitate, specifică discursului diaristic, doar că ele nu devin scop în sine. Autorul nu ezită să-

și expună motivele demersului său încă din primele rânduri: „24 august. Din februarie, de când am terminat *Frânghia înflorită*, n-am mai scris practic poezie. (...) Cel mai deprimant e că nu-i deloc așa de deprimant cum aş fi crezut. Am senzația că aş putea trăi liniștit încă șaiszeci de ani fără să scriu poezie (...). E drept, din februarie încoace sunt un fel de *massa confusa et damnata*, o ectoplasmă bovarică inervată din când în când de impulsul de a scrie”². Jurnalul ca substitut al poeziei așadar, o pauză de inspirație, „până vine chestia”. Exerciții de digitație literară transformate într-o asumare până la capăt a jurnalului-poem. Am afirmat, în mai multe rânduri, că Radu Vancu transformă tot ce atinge în poezie/literatură, e un Midas estet și erudit care crede cu obstinație în puterea mântuitoare a scrisului. Nu întâmplător evocă și în paginile jurnalului cuvintele lui Radu Stanca dintr-o epistolă către Negoïtescu: „Trebuie să scriu, să scriu, scriu! Aceasta este mântuirea!”. Grafomania pe care, ludic, și-o tot asumă Radu Vancu prin interviuri este, în fond, o consecință a acestei dependențe. Scrisul ca prelungire firească a propriei ființe, o consubstanțialitate pe care autorul *Elegiei pentru uman* o afirmă cu fiecare ocazie. Dar, ca un veritabil *fabbro (il miglior, de ce nu?)*, diaristul nu lasă nimic la voia întâmplării, nici măcar un gen atât de supus codului spontaneității. Cu ocazia lansării de la București a volumului, autorul recunoștea această asumare a „meseriei” de diarist, experimentând, „pe viu”, câteva din observațiile din *Deliberarea* lui Roland Barthes, și anume că scriitura legeră, intimă, sinceră, spontană, despre orice, fără nici o frică în privința limbajului, devine perisabilă în cazul unei relecturi³. De unde și nevoia unei profesionalizări: „Am început să văd că e altă meserie, să-i aflu codurile, să-i aflu procedurile. Și am constatat cu stupeoare că dacă poezia este un gen al biograficului, așa cum cred eu, jurnalul este un gen al liricului, adică al intensificării, în sens etimologic, al unor pulsioni, emoții, sentimente”⁴. Printre observațiile pe care le face Eugen Simion pentru demonstrarea caracterului literar al jurnalului intim, având propriul său sistem de funcționare, sunt și cele referitoare la autonomia estetică, stilistică, a „scriiturii”, dincolo de valoarea ei documentară, transformând insuficiențele ei în raport cu opera de ficțiune în calități specifice. Nu în ultimul rând, criticul român, unul dintre cei mai avizați radiografi ai genurilor biograficului, insistă asupra faptului că „motivul poetic” poate fi programat și în jurnalul intim, nu numai în opera de ficțiune⁵, aspecte evidente acolo unde fragmentarismul este o „respirație normală” și reprezintă „un ritm al textului”, acolo unde fraza este cizelată „până la manie”. Pentru un poet confesiv, biografist, bun cunoscător al genului și un împătimit al frazării estete, precum e Radu Vancu, această interdependență este, din multe puncte de vedere, firească. De aceea, probabil, diferența dintre cele

doă se face în primul rând la nivelul „procedurilor”, al tehnicilor. Tematic, cele două se intersectează: universul casnic, un catalog, deloc excesiv, al mișcărilor zilnice, punctate ludic și uneori resemnat, o carte a prieteniei în câteva zeci de portrete, empatice exerciții de admirație față de autorii cu care intră în contact, dar, mai ales, o ingenioasă țesătură livrescă, trecând elegant de la maeștri la scriitori mai puțin cunoscuți pe care-i pune iscusit în valoare. Uneori, toate în același paragraf, precum în cel de mai jos, citat *in extenso*, în care paranteza este excelent construită, din câteva astfel de colaje, presărând un aer de erudiție jucăușă peste imaginea celor două personaje politice amintite anterior: „15 iulie (...) Vremurile sunt visceral realiste, iar Ponta și Antonescu sunt personajele perfecte pentru poemul visceralist (vicerealist) care e România ultimilor ani. România anilor de pe urmă. („Visceral realiste” – asta-mi vine de la recitirea *Detectivilor sălbatici* ai lui Bolaño, Ramona mi-a adus-o cadou pe 13 & o recitesc compulsiv, ca după sevraj. Traducerea românească salvează mai mult din poezicitatea originalului spaniol decât cea englezească (...) peste fluentza & alertețea frazelor englezești se adaugă în română un *no sé qué* foarte poetic – în sensul unei poezii *lumpen & dark*, desigur, foarte atașant, care te face să fii atent neconținut și la frază, nu numai la epos. Ah, da – Ulises Lima vorbind românește seamănă până la identificare cu Marin Mălaicu-Hondrari. Până și râsul e același. Zău, realitatea asta îți arată uneori mură-n gură că nu-i reală; ajunge câte un mic șoc, își iese din țâțâni și e realism visceral curat, viscerealism, nu altceva!”⁶. Concluzie perfect atașabilă titlului kunderian: „realitatea asta îți arată uneori mură-n gură că nu-i reală”. Alunecarea constantă în livresc și estetism face ca și cele mai intime pasaje, sau subiectele mai delicate să capete o anume imponderabilitate: sângerările anale periodice ce duc la investigațiile legate de posibilitatea unui cancer, devin pretext de lectură din *Un loc frumos și numai al lor* al lui Peter Beagle și de proiecții regizorale și simpatice autopersiflări: „Mi-ar fi plăcut să fiu regizor de film și numai ca să fac scena asta – îndrăgostiții care abia intră în viață, ținute în brațe de îndrăgostiții care abia intră în moarte, privind împreună de pe zidul cimitirului orașul care se trezește. Aș fi, constat, un regizor melo & emo, artsy & kitsch, un Tim Burton corcit cu un Ionel Teodoreanu, amândoi zaharisiți & gaga”⁷. Alteori, tensiunea este creată prin elipse, prin ceea ce nu se spune de fapt, precum în notația fulgurantă ce acoperă două zile calendaristice: „23-24 decembrie Zile oribile. Le merit”. Nu altcumva procedează Radu Vancu în poezia sa, încă de la debutul din 2002, cu *Epistole pentru Camelia* și continuând cu *Biographia litteraria*, *Sebastian în vis*, *Monstrul fericit*, *Amintiri pentru tatăl meu*, *Frânghia înflorită* sau *Cantosurile domestice*, părți nedatate dintr-un jurnal poetic ce cuprinde saga familiei Vancu de-a lungul a trei generații: tema tare a

sinuciderii, respectiv dialogurile *d'outre tombe* cu tatăl mort nu sunt niciodată patetice, fiind redade, de cele mai multe ori, în tonalități ludice sau trecându-le prin filtre cultural-livrești care funcționează asemenea unui scut.

Paradoxal, dintre cărțile lui Radu Vancu, *Zodia Cancerului* pare cea mai puțin biografică, autorul mizând extrem de puțin, spre deloc, pe aspecte ale unei intimități impudice sau pe picanterii biografice. Căutătorii de cancanuri sociale, literare sau de altă natură vor fi cu siguranță dezamăgiți. Partea de *self-disclosure* din jurnal este aproape inexistentă, fără a pierde însă din intensitate. În cadrul lansării mai sus amintite, Horia-Roman Patapievici sublinia un aspect, cred, definitoriu pentru scrisul și conduita autorului, civilitatea. Este o carte scrisă fără fiere, fără atitudini revanșarde, dimpotrivă chiar, cu un excesiv simț al binelui. Autorul pare incapabil de a surprinde culorile întunecate ale lumii. Un ciob buclucaș dintr-o oglindă, alta decât cea a dracului lui Andersen, îl face să nu mai distingă partea hâdă. Sau cel puțin așa lasă impresia: pagini generoase despre tineri scriitori pe care-i admiră, de succesul cărora se bucură, despre prietenii, nu doar literare, impresii de călătorie și de lectură transformate automat în literatură, o succesiune trepidantă a evenimentelor poetice, literare la care participă, interesante și pentru valoarea lor documentară. Aproape nimic politic, cu excepția câtorva episoade, rapid expediate și învaluite în falduri livrești, fapt aparent surprinzător la un scriitor cu o binecunoscută reactivitate la aberațiile scenei politice românești și un susținător al tezei poeziei ca acțiune socială. Jurnalul, deși public, rămâne un spațiu oarecum securizat, nealterat, din nou paradoxal, de zgura istoriei imediate. Cu puțin înainte de apariția lui, apărea un volum de articole cu caracter social-politic, *România vertebrată*, în care Radu Vancu a reunit o parte din din reacțiile sale la aberațiile din lumea politică, socială, instituțională sau literar-culturală, partea lăsată pe dinafară în jurnal. Este, probabil, modul său de a spune că „viața e în altă parte”, separând clar planurile.

Există însă un astfel de episod reprodus mai pe larg în jurnal, legat de desființarea personalității juridice a revistei *Transilvania*, episod elocvent pentru absurditatea unui sistem politic împânzit de indivizi obtuzi, politrucii, incapabili să se desprindă de timpurile predecembriste, care ar fi fost păcat să se piardă, având un evident caracter documentar și pentru istoria publicației. Un episod din ciclul rezistenței prin cultură, din care esențiale îmi par a rămâne celei trei sintagme cu care îl etichetează (condescendent-peiorativ) pe scriitor președintele Consiliului Județean, respectiv secretarul județului: e „haiduc”, are „reacții artistice, poetice”, și e „negativist”. O intuiție involuntară a acestei plasări „în afara” lumii reale, a vieții. Pe care Radu Vancu, măcar teoretic, o și formulează în momentul în care

definește jurnalul ca descriere a vieții, nu ca substanță a ei, rezumând emfatic: „voluptatea minoră e trăitul, voluptatea majoră e descrierea lui”.⁸

Note:

1. Radu Vancu, *Zodia Cancerului. Jurnal 2012-2015*, Humanitas, 2017.
2. *Ibidem*, p. 5.
3. Roland Barthes, *Délibération*, apud Eugen Simion, *Ficțiunea jurnalului intim*, vol.I, Editura Univers Enciclopedic, București, 2005, p. 30.
4. http://adevarul.ro/cultura/carti/patapievici-despre-radu-vancu-lansarea-jurnalului-zodia-cancerului-ce-vad-civilitatea-literaturii-romane-1_592940375ab6550cb87fb993/index.html
5. Eugen Simion, *op.cit.*, p. 42.
6. Radu Vancu, *op.cit.*, p. 114.
7. *Ibidem*, p. 58.
8. *Ibidem*, p.121.

Bibliography:

- Kundera, Milan, *Viața e în altă parte / Life is Elsewhere*, traducere din cehă de Jean Grosu, Humanitas, București, 2003.
- Mihăieș, Mircea, *Cărțile crude. Jurnalul intim și sinuciderea / Cruel Brooks. Intimate Diary and Suicide* (ediția a II-a revăzută), Polirom, Iași, 2005.
- Simion, Eugen, *Ficțiunea jurnalului intim / The Fiction of the Intimate Diary*, vol.I, Editura Univers Enciclopedic, București, 2005.
- Simion, Eugen, *Genurile biograficului / The Genres of the Biographic*, Editura Univers Enciclopedic, București, 2002.
- Vancu, Radu, *Zodia Cancerului. Jurnal 2012-2015 / The Sign of Cancer. Diary 2012-2015*, Humanitas, 2017.

